

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

HEMŞİRELİK

*HEM 209 HEMŞİRELİK TARİHİ ve
DEONTOLOJİSİ ve BAKIM ETİĞİ*

ÖĞR. GÖR. DR. ZEYNEP SAĞLAM

***DERSİN AMACI, İÇERİĞİ ve DERS KAYNAKLARININ
TANITIMI***

DÜNYADA HEMŞİRELİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

***HEM 209 HEMŞİRELİK TARİHİ ve DEONTOLOJİSİ ve BAKIM ETİĞİ
B ŞUBESİ***

Hafta-1

İçerik

- Dersin Tanımı ve Amacı
- Dersin Genel Hedefleri
- Dersin Programdaki Yeri
- Dersin Öğretim Yöntem ve Teknikleri
- Dersin Değerlendirmesi
- Haftalık Ders İçeriği
- Kaynaklar
- Deontoloji, Etik, Hemşirelik
- Dünyada Hemşireliğin Tarihsel Gelişimi

Dersin Tanımı ve Amacı

- Dersin amacı;
 - Hemşirelik tarihini,
 - hemşirelik mesleği ile ilgili yasa ve yönetmelikleri,
 - mesleki etik değerleri bilmeyi ve
 - etik karar verebilme becerisini kazandırmaktır.

Dersin Genel Hedefleri

- Bu derste öğrencinin;
 - Hemşirelik mesleğinin tarihsel gelişimini bilmesi
 - Hemşirelik mesleği ile ilgili yasal düzenlemeleri bilmesi
 - Etik kavramları açıklayabilmesi
 - Hemşirelikle ilgili yasa ve yönetmelikleri kavrayabilmesi

Dersin Genel Hedefleri

- Etik karar verebilme becerisini uygulayabilmesi
- Sağlıkla ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların, amaç ve hedeflerini öğrenmesi
- Mesleki değerleri öğrenerek açıklayabilmesi hedeflenmektedir.

Dersin Programdaki Yeri

- Hemşirelik Bölümü müfredatında ikinci sınıf güz döneminde yer alır.
- 2 ECTS kredilik kuramsal bir derstir.

Dersin Öğretim Yöntem ve Teknikleri

- Dersin işlenişinde;
 - power point sunum,
 - soru-cevap interaktif tartışma ve
 - beyin fırtınası yöntemleri kullanılır.

Dersin Değerlendirmesi

- Ders değerlendirmesini bir ara sınav, bir final sınavı notu oluşturmaktadır.

	Tarih ve Şube	Konu
1. Hafta	07.10.2020 A şubesi	- Dersin amacı, içeriği ve ders kaynaklarının tanıtılması. Ders sunu ve kaynaklarına erişim hakkında bilgilendirme
	09.10.2020 B şubesi	
2. Hafta	14.10.2020 A şubesi	- Dünya’da Hemşireliğin Tarihsel Gelişimi
	16.10.2020 B şubesi	- Türkiye’de Hemşireliğin Tarihsel Gelişimi
3. Hafta	21.10.2020 A şubesi	- Hemşirelik ve Meslekleşme Süreci
	23.10.2020 B şubesi	- İş ve Meslek Kavramları, Meslekleşme Ölçütleri
4. Hafta	28.10.2020 A şubesi	- Profesyonellik Kavramı ve Hemşirelikte Profesyonelliğin Önemi
	30.10.2020 B şubesi	
5. Hafta	04.11.2020 A şubesi	- Hemşirelik Mesleği ile İlgili Yasalar.
	06.11.2020 B şubesi	- Hemşirelik Kanunu
6. Hafta	11.11.2020 A şubesi	- Ulusal ve Uluslararası Hemşirelik Organizasyonları
	13.11.2020 B şubesi	
7. Hafta	18.11.2020 A şubesi	- İnsan ve Hasta Hakları.
	20.11.2020 B şubesi	- Hemşirenin Hak ve Sorumlulukları
8. Hafta	25.11.2020 A şubesi	- Hemşirelikte Etik: Tarihsel Gelişimi, - Uluslararası Hemşireler Konseyi (ICN) Mesleki Etik Kodları

	28- Kasım 2020 – 06 Aralık 2020	ARA SINAV HAFTASI
9. Hafta	09.12.2020 A şubesi	-Hemşirelerin Karşılaştıkları Etik Sorunlar Etik ikilemler ve etik karar verme
	11.12.2020 B şubesi	
10. Hafta	16.12.2020 A şubesi	-Bakım etiği - Uzun dönem hasta bakımı, yaşam sonu bakım ve etik
	18.12.2020 B şubesi	
11. Hafta	23.12.2020 A şubesi	- Palyatif bakım etiği, örnek vaka analizi
	25.12.2020 B şubesi	
12. Hafta	30.12.2020 A şubesi	- Örnek vaka analizi
	01.01.2021 B şubesi	RESMİ TATİL
13. Hafta	06.01.2021 A şubesi	- Yoğun bakım etiği, örnek vaka analizi
	08.01.2021 B şubesi	
14. Hafta	13.01.2021 A şubesi	- Malpraktis

KAYNAKÇA

1. Lahman D V. Applied Ethics in Nursing. Springer Publishing Company, Inc. 2006.
2. Armstrong A E. Nursing Ethics A Virtue-Based Approach. Palgrave Macmillan. 2007.
3. Burkhart A. M., Nathaniel A K. Çağdaş Hemşirelikte Etik. Çev Edit: Ş. E. Alpar, N. Bahçecik, Ü. Karabacak. İstanbul Tıp Kitabevi. 2013.
4. Fry TS. ICN (İnternational Council of Nurses) Hemşirelik Uygulamalarında Etik, Çev: B. Bağ, Aktif Yayınevi, Erzurum, 2000
7. Tschudin, V. Ethics in Nursing. Edinburgh: Elsevier Science. 2003
8. Yıldırım Y, Fadıloğlu F. (Ed). Palyatif Bakım Semptom Yönetimi ve Yaşam Sonu Bakım. Ankara Nobel Tıp Kitabevleri. 2018.

Kanıtlar

- **Hemşirelik Kanunu;**

- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-3.htm>
- <http://www.turkhemsirelerdernegi.org.tr/tr/yasa-ve-yonetmelikler/yasa/hemsirelik-kanunu.aspx>

- **Hemşirelik Yönetmeliği;**

- <https://www.saglik.gov.tr/TR,10533/hemsirelik-yonetmeligi.html>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100308-4.htm>

- <http://www.turkhemsirelerdernegi.org.tr/files/tr/yasa-ve-yonetmelikler/yonetmelikler/19-nisan-2011-hemsirelik-yonetmeliginde-degisiklik/hemsirelik%20%202011.pdf>
- **Hasta hakları**
 - <https://www.saglik.gov.tr/TR,10461/hasta-haklari-yonetmeligi.html>
 - <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4847&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>

Makaleler

- Başak T., Uzun Ş., Aslan F. **Yoğun bakım hemşirelerinin etik duyarlılıklarının incelenmesi**. Gülhane Tıp Dergisi 2010; 52: 76-81
- Demirci Güngördü N., Üstün Ç. **Yaşam ve Ölüm Arasındaki İnce Çizgi Etik Bir Değerlendirme**. Türkiye Biyoetik Dergisi, 2017Vol. 4, No. 3, 134-135.
- Dinç L. **Bakım Etiğinin Hemşirelik Uygulamaları Açısından Önemi**. Türkiye Klinikleri J Med Ethics Law Hist- Special Topics 2017; ;3 (1): 1-9
- Dinç L. **Bakım Kavramı ve Ahlaki Boyutu**. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi (2010) 74–82
- Göçmen Baykara Z. **Hemşirelik bakımı kavramı**. Türkiye Biyoetik Dergisi (2014) . 1(2).)92-99. -- Demir M. Palyatif Bakım Etiği. Yoğun Bakım Derg 2016; 7: 62-6

- İbrahimoglu Ö. **Son dönem yoğun bakım hastalarının bakımında etik sorunlar ve etik yaklaşım.** Health Care Acad J, 2017, Vol 4, Issue 3
- Kaya A, Karataş N, İşler Dalgıç A, **Profesyonellik Çerçevesinde Hemşirelik Bilimi: Genel Bir Bakış**, 2nd International Health Sciences and Life Congress, 24-27 April 2019, Burdur/Turkey.
- Kırşan M., Yıldırım D., Ceylan B., Akın Korhan E., Uyar M., **Yoğun Bakım Ünitelerinde Etik Sorunlar: Sistemik Derleme.**Turkiye Klinikleri J Med Ethics 2018;26(2):57-65
- Koyuncu A., Eti Aslan F., Uslu F., Demirkılıç U. (2013). **Dört olgu sunumuyla yoğun bakım ünitelerinde hemşirelerin karşılaştığı sorunlar.** Anadolu Kardiyol Derg 2013; 13: 809-11.
- Kuğuoğlu S., Çevener Ç., Kürtüncü Tanır M., Aktaş E. **İlaç Uygulamalarında Hemşirenin Mesleki Ve Yasal Sorumluluğu.** Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Cilt:2,Sayı:2.2009

- Öztürk H., Hintistan S. Kasım S., Candaş B. **Yoğun Bakım Ünitelerinde Hekim ve Hemşirelerin Etik Duyarlılığı**. Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi 2009;13(2):77-84.
- Sabancıoğulları S, Doğan S, **Profesyonel Kimlik Gelişimi Ve Hemşirelik**, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2012; 15 (4): 275-282.
- Şahin D, Faikoğlu R, Şahin İ, Gökdoğan MR, Yaşar S, Alparıslan N, Dereli E, Faikoğlu G. **Hemşirelikte malpraktis: olgu sunumları**. Adli Tıp Bülteni 2014;19(2):100-104.
- Üstün Ç. **İki olgu, bir karar ve etik açıdan değerlendirilmesi**. Türkiye Biyoetik Dergisi, 2015 Vol. 2, No. 2, 155-9

Lisans Eğitimi

Eğitim > Lisans Eğitimi

EĞİTİM

Lisans Eğitimi

- ▶ Müfredat
- ▶ Danışmanlar
- ▶ Ders Programı
- ▶ Ders Bilgi Kitapçıkları
- ▶ Ders Notları
- ▶ Akademik Takvim
- ▶ Uyum Programı
- ▶ Akran Yönderliği Programı
- ▶ Hemşirelik ve Halk Sağlığı Topluluğu
- ▶ Eğitim Programı Modeli
- ▶ Öğrenci Ders Değerlendirme Formları
- ▶ Staj İlkeleri

Lisansüstü Eğitimi

HEMŞİRELİK BÖLÜMÜ LİSANS EĞİTİMİ

Kazanılan Derece

Bu bölümden öğrenciler "HEMŞİRE" ünvanını lisans derecesi ile kazanırlar.

Derecenin Düzeyi

Lisans

Kabul ve Kayıt Koşulları

Bu programa başvuru yapabilen öğrenciler, ÖSYM tarafından yapılan GİRİŞ sınavını geçen öğrenciler LYS-MF3 puanı ile kontenjan dahilinde hemşirelik bölümüne kayıt yaptırabilirler.

Önceki Öğrenmenin (formal in-formal non-formal) Tanınması Hakkında Kurallar

Bölümde hem teorik hem de uygulamalı eğitim ilkelerine uygun olarak eğitim öğretim devam etmektedir. Ayrıca öğrenciler kayıt oldukları dersin içeriğine uygun olarak sosyal alan stajları yapabilir ve sosyal sorumluluk projelerinde yer alabilirler.

Ders Bilgi Kitapçığı

Ders İşlenişi

Derslere katılalım

Ders saatinde
bağlantıyı yapmış
olalım

Yoklama
alıyorum

Asenkron
videoda anlatılan
bölüm derse
dahildir

Ders asenkron
çekimde kaldığı
yerden devam
eder

Deontoloji

- Görev ve vazife anlamını taşıyan «Deontos» ve bilim anlamına gelen «Logos» sözcüklerinden oluşur ve görev bilimini ifade eder.
- Deontoloji; görev bilinci, görevlerle ilgili zorunluluklar, sorumluluklar, yükümlülükler ve bunların gerçekleştirilmesinde yer alan ahlaki kural ve ilkeleri içeren bilim dalıdır.

Yükümlülük

- Yapması gereken sorumluluğu almak ve kişinin o sorumluluğu yerine getirmeye mecbur olmasıdır.
- İnsanlara sağlık hizmetini sunmak tüm sağlık çalışanlarının yükümlülüğüdür.
- Sağlık hizmeti sunulurken sağlık çalışanlarının herhangi birinin bilgi, beceri eksikliği veya ihmali varsa o sağlık çalışanı meydana gelen zararın yükümlülüğünü taşır.

Sorumluluk

- Kişinin kendi eylemlerini ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir
- Hemşireler birey, aile ve topluma sağlık bakım hizmeti vermekle sorumludur.

ETİK

- Etik kelimesi Yunanca “ethos” sözcüğünden gelmekte, ahlak ve moral sözcükleriyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.
- Ahlakın bilimsel olarak incelenmesi ve bilimi olarak da tanımlanmaktadır.

AHLAK

- Toplumsal yaşamda, belirli kişi, grup ya da toplum için belirli zamanda ve belirli bir yerde geçerli olan değer yargılarının, örf, adet, norm ve kuralların oluşturduğu bir sistemler bütünüdür.

Etik ve Ahlak Arasındaki Fark

- Etik,
 - Tüm bireylerde vicdanın değerlendirmesiyle ortaya çıkan bir tutumdur.
 - Yeniden düzenlenebilir ve eğitim ve kültürle kazanılır
- Ahlak,
 - Toplumun kendini tanımlarken, içinden çıkıp geldiği kültürel inanışlara, yaşam koşullarına dayanan, toplumun gereksinimleri doğrultusunda değişen davranış kuralları dizisidir.

Etik ile Deontoloji Arasındaki Fark

- Etik;
 - Henüz açık uçlu, çözümle belirlenmemiş sorunlarda, ilkelerin belirlenmesi açısından tartışmalara açık bir alandır.
- Deontoloji;
 - Normları belirlenmiş konu veya alanlar

- **Sağlık bakım etiği;**
 - Sağlık hizmetinin sunanlar ve hizmeti alanlar arasında sosyal çevre ve diğer hizmetler ile bağlantılarda dikkate alınacak standart ve kurallarla ilgilenir.

- **Hemşirelik etiği;**
 - Hemřirelerin görevleri yaparken uymak zorunda oldukları kuralları «doğru» ve «yanlış» ayırt etmeye doğru davranış biğimlerini bulma ve uygulamaya yarayabilecek kurumsal ve toplumsal araçları geliştiren dűřünsel alandır.

HEMŞİRE

- *Hemşirelik kanunu*

- 1954 yılı kanun no: 6283

- 2007 yılı kanun no: 5634 Hemşirelik kanununda deęiŐiklik yapılmasına dair kanun

- Türkiye'de üniversitelerin hemşirelik ile ilgili lisans eğitimi veren fakülte ve yüksek okullarından mezun olan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenler ile öğrenimlerini yurt dışında hemşirelik ile ilgili, Devlet tarafından tanınan bir okulda tamamlayarak denklikleri onaylanan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenlere **Hemşire** unvanı verilir.

HEMŞİRELİK

- **Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nursing- ICN)**
 - Hemşirelik, her yerde, her yaőtan, aileden, gruptan ve topluluktan, hasta veya iyi bireylerin özerk ve işbirliğine dayalı bakımını kapsar. Hemşirelik, sağlığın geliştirilmesini, hastalıkların önlenmesini ve hasta, engelli ve ölmekte olan kişilerin bakımını içerir.

Amerikan Hemşireler Birliği ***(American Nurses Association ANA)***

- İnsanın var olan ya da risk olarak görünen sağlık sorunlarına olan yanıtlarını tanımlamak ve bunlar için bakım vermektir.
- Hemşirelik hizmetleri hastanın kendisi, ailesi veya toplumun başka bir üyesi tarafından karşılanamayan hizmetlerdir.

Türk Hemşireler Derneği (THD) (1981)

- Bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını ve esenliğini koruma, geliştirme ve hastalık halinde iyileşme amacına yönelik hemşirelik hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesinden, bu kişilerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplini.

HEMŞİRELİK

- THD (2010), Hemşirenin hizmet verdiği birey, aile ve topluma karŐı sorumlulukları belirlenmiŐtir. Hemşire;
 - Temel sorumluluğu hemşirelik bakım gereksinimleri olan birey, aile ve topluma yöneliktir.
 - Birey aile ve toplumun sağlığının sürdürülmesi ve geliŐtirilmesi konularında sorumluluk üstlenir. Bu amaçla sağlık eğitim programları düzenler
 - Toplumda çocuk yaŐlı hasta bakıma muhtaç bireyler gibi incinebilir grupların korunması ve sağlıkla ilgili gereksinimlerin karŐılanmasında sorumluluk üstlenir
 - Birey aile ve topluma karŐı dürüst davranır, sözünü tutar ve güvenirliğini sürdürür.

- Hemşire;
 - Hizmet verdiği bireylerin haklarını savunacak yeterliliğe gelmelerini sağlamak üzere onları destekler
 - Sağlıkla ilgili yasa ve politikaların oluşturulmasına doğrudan/dolaylı olarak katılma sorumluluğunu üstlenir
 - Hizmet verirken yaptığı uygulamalarda bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin insanların onuru ve güvenliği ile uyumlu olmasına ve vereceği zararların önlenmesine özen gösterir
 - Doğal çevrenin kirlenme yıkım ve tahribattan korunmasına yönelik sorumluluk üstlenir.

Hemşirenin Mesleki sorumlulukları

- Hemşire;
 - mesleki uygulamaların sorumluluklarını üstlenir
 - mesleki uygulama standartlarının geliştirilmesine katkıda bulunur ve standartlara göre hizmet verir
 - araştırmalara ve kanıta dayalı mesleki bilgi birikiminin geliştirilmesinde sorumludur
 - Nitelikli bakım sağlamak için mesleki yeterliliğini sürdürmek ve yükseltmekle sorumludur
 - Mesleğin saygınlığını koruyan ve geliştiren davranışlarını her zaman sürdürür
 - Mesleki bilgi ve deneyimlerini paylaşma sorumluluğunu üstlenir

Hemşirenin Mesleki sorumlulukları

- Hemşire;
 - Mesleki örgütlenmesinin güçlenmesi konusunda sorumluluk üstlenir
 - Meslektaşları ile onların gelişimlerini destekleyici ve ait olma duygusunu güçlendirici nitelikte profesyonel ilişki kurar
 - Tüm sağlık meslek üyeleri ile yapıcı etkin ve sürekli işbirliği içinde çalışır
 - Hemşirelik öğrencilerine uygun öğrenme ortamı hazırlanması ve öğrencilerin desteklenmesinde sorumluluk üstlenir.

Hemşirelik Felsefesi

- Hemşirelik;
 - Bireyin sağlıklı bir ortamda yaşamaya hakkı olduğuna inanır
 - Sağlıktan sağmalar olduğunda bireyin optimal bakım almaya hakkı olduğuna inanır
 - Kendine özgü bilgi ve duygular içeriği olan bağımsız bir sağlık disiplini
 - Topluma hizmet götürmede diğer sağlık profesyonelleri ile işbirliği yapılmasına inanır.
 - Bireyin kendine özgü özelliği, kişiliği ve bütünlüğü içinde hak ve mahremiyetine saygıyı içerir.

DÜNYADA HEMŞİRELİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünyada Hemşireliğin Tarihsel Gelişimi

◉ Florence Nightingale'den Önce

- İlkçağlarda hemşirelik
- Ortaçağda hemşirelik
- 14.yy da hemşirelik
- 16.yy da hemşirelik
- 17.yüzyıl'da hemşirelik
- Yeniçağda hemşirelik

◉ **Florence Nightingale ve Modern Hemşirelik**

- 19. yy da hemşirelik
- 20. yy da hemşirelik

İLK ÇAĞ

- Çeşitli tıbbi uygulamalar yapılmakla birlikte dinin önemli bir etkisi bulunmaktadır.
- Doktorlar hastanın bakımını da yüklenmişlerdir
- Tıp, sihirbazlık üzerine kurulmuştur. Sihirbazlık dini geleneklere göre vücuda girmiş kötü ruhu vücuttan çıkarmaya ikna etme amacıyla yapılan ilkel işlemlerdir

İLK ÇAĞ

- Eski Mısır, Çin, Babil ve diğer doğu medeniyetlerinde tedavi ve bakım din adamları ve rahipler tarafından yapılmaktaydı. Eski Yunan'da hastaların bakımı ve Tıp Mitoloji ile başlamış ve tıbbın babası olarak bilinen Hipokrat ile bilimsel temele dayandırılmıştır.

ORTAÇAĞ

- Köleliğin yaygın olduğu dönemdir. Hemşireler tarafından yoksul ve hasta kişilere yardım edilmiştir.
- İsa peygamber döneminde zengin ve asil Romalı kadınlar, rahibe olarak sağlık hizmeti vermişlerdir.
- Hastaneler dışında evlerde de sağlık hizmeti verilmiştir

ORTAÇAĞ

- İlk hemşire örgütünü Phobe kurmuştur.
- Kiliseye mensup sosyal hizmetlerde çalışan kadınlara Dekones, erkeklere ise Dekon ünvanları verilmiştir.

Hemşirelik Örgütü ilkeleri;

- Açları doyurmak, susuzlara su verme,
- Giysi ve barınma olanakları sağlama
- Hastalara bakma,
- Ölülerini gömmektir.

14. YÜZ YILDA

- Ortaçağın geç dönemlerinde hemşirelik hizmeti veren örgütler kurulmuştur.
- Hemşireler, hasta bakımında bitkisel ilaçlar ve tedavi edici teknikler kullanmışlardır.
- Bu yüzyıldan sonra hemşirelik için gerileme dönemi başlamıştır.

16. YÜZ YILDA

- Kilise ve yöneticilere güven kalmamış, manastırlardaki bilim ortamı yerini dinsel inançların politik ve ekonomik güç uğruna sömürüldüğü bir düzen haline gelmiş, kilise ve din adamlarına güven sarsılmış, bundan hemşirelik de etkilenmiştir.
- Bu dönemde hemşireler büyücü gibi görülerek, işkence edilmiştir.

- ***Rönesans döneminde;***
 - Hastanelerin yapılması sonucu evde bakım hemşireliği ortadan kalkmıştır
- ***Yeniçağ;***
 - Avrupa'da sanitasyon ve bireysel hijyen çok kötü olduğundan bu dönemde hemşirelere çok iş düşmüştür. Salgın hastalık nedeniyle hastalar bakımsız kalmış ve bu nedenle hastaneler açılmıştır. Bu hastaneler bakımsız, kötü kokulu, ve psikolojik problemleri olan hastaların zincire vurulduğu yerler olmuştur.

Kaynaklar

- Sabuncu, N., Alpar, Ş.E., Özdilli, K., Batmaz, M., Bahçecik, N., İlhan, S.E., Özhan, F., Dursun, S.: Hemşirelik Bakımında İlke ve Uygulamalar. Alter Yayıncılık, Ankara 2014.
- Karadağ A, Atabek Aşti T. (Ed): Hemşirelik Esasları Hemşirelik Bilim ve Sanatı, İstanbul, Akademi Yayıncılık, 2016.
- Lahman D V. Applied Ethics in Nursing. Springer Publishing Company, Inc. 2006.
- Armstrong A E. Nursing Ethics A Virtue-Based Approach. Palgrave Macmillan. 2007.
- Burkhart A. M., Nathaniel A K. Çağdaş Hemşirelikte Etik. Çev Edit: Ş. E. Alpar, N. Bahçecik, Ü. Karabacak. İstanbul Tıp Kitabevi. 2013.
- Fry TS. ICN (International Council of Nurses) Hemşirelik Uygulamalarında Etik, Çev: B. Bağ, Aktif Yayınevi, Erzurum, 2000
- Tschudin, V. Ethics in Nursing. Edinburgh: Elsevier Science. 2003

